

Дәріс 5. Музей ғылымындағы терминологиялық түсініктер

Дәріскер: т.ғ.к., доцент Қ.Б. Баудиярова

Дәріс жоспары

01

Музейтану ұғымы және оның ғылыми мәртебесі

02

Терминологияның ғылымдағы рөлі

03

Музей ісіндегі кәсіби тіл ерекшеліктері

Мақсаты

Студенттерге музейтану саласындағы негізгі ұғымдар мен терминдердің мәнін түсіндіру, олардың ғылыми мазмұнын ашу және кәсіби тілде дұрыс қолдану дағдыларын қалыптастыру.

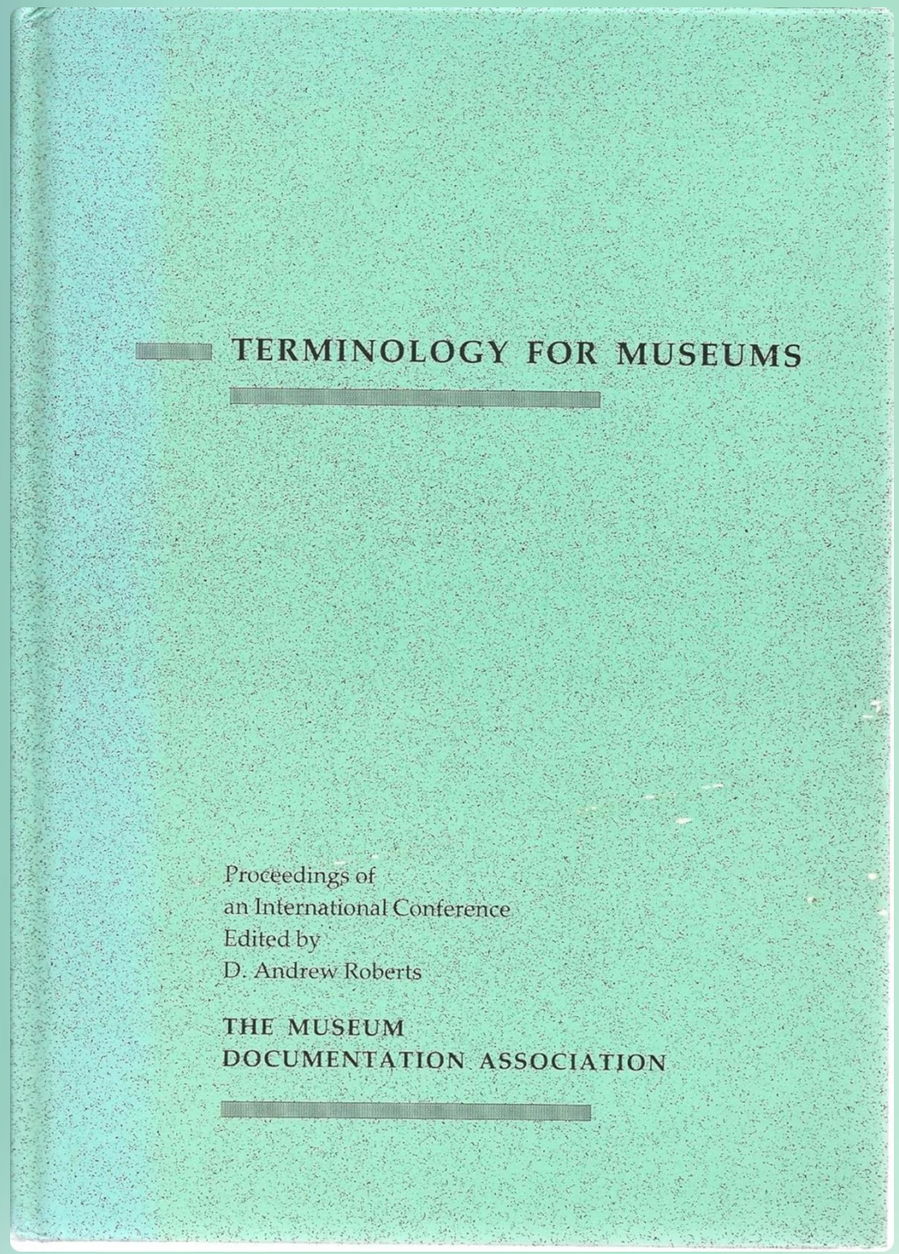

Музей тілінің қалыптасуы

Музей тілі әлі қалыптасу үстінде. Біріншіден, бұл музей ісінің пән, әрі ғылым ретінде жастығында, екіншіден, тіл үнемі дамып, жетіліп отырады.

1

1965 ж.

Халықаралық музей кеңесінің бас конференциясында музей сөздігін құрастыру идеясы қарастырылды

2

1986 ж.

«Краткий словарь музейных терминов» шығарылды. Оған экомузей, тірі музей, бейматериалдық мұра түсініктері енгізілді

3

2010-2012 ЖЖ.

музеологиялық сөздіктердің бірнеше түрі жарық көрді

«Словарь актуальных музейных терминов» сөздігіне 180 сөз кіргізілген. Сөздіктерге мұра, музей объектісі, дәстүрлі музей терминдері кіргізілді.

Терминдердің дамуы

Ескірген терминдер

Қор, экспозиция, экскурсия терминдері XIX ғ. аяғында қолданыла бастады. Кейбір терминдер өз мағынасын қазіргі таңда жоғалтқан. Мысалы, 1930 – 1950 жж. музей техникасы термині қазір қолданылмайды.

Қазіргі терминдер

Қазіргі күні көбіне музейтану, музеология, музей, музей ісі, музей әлемі, музей заты түсініктері барынша кеңінен қолданылады.

Терминологиялық сөздіктер тарихы

1974 жыл

Алғашқы отандық терминологиялық сөздікті мәдениет ғылыми-зерттеу институты (қазіргі Ресей мәдениеттану институты) шығарды

1983 жылы

Сөздіктің толықтырылған нұсқасы жарық көрді

1986 жылы

Толықтырылған нұсқа (революция орталық музейімен бірлесе отырып) жарық көрді

Сөздіктің орталық өзегі музейтанудың негізгі ұғымдарынан тұрады: музей, музейтану, музей әлемі, музей заты, музей объектісі, музейдің әлеуметтік функциялары.

Жаңа терминдердің қалыптасуы

Тұжырымдамалардың едәуір бөлігі байыпты қайта өңдеуді және анықтамаларды нақтылауды қажет етті: соңғы жылдары ғылымда бұрыннан таныс және дәстүрлі терминдерге айналған түсіндіруге әсер ететін жаңа әзірлемелер, идеялар, тұжырымдамалар жинақталған.

Мұра ұғымы

Музей қызметі саласына енгізілген объектілер спектрінің кеңеюіне байланысты "мұра" ұғымының айналасында көлемі жағынан едәуір жаңа терминдер топтамасы қалыптастырылуда

Коммуникациялық көріністер

Музей саласына коммуникациялық және семиотикалық көріністердің енуі онымен байланысты ғылыми пәндерден алынған терминдердің пайда болуына әкелді, бірақ Музейтану саласында белгілі бір реңкке ие болды

Лингвистикалық терминдер

Музей тілі туралы идеялардың дамуының нәтижесі бірқатар. Лингвистикалық терминдердің, мәтін мен контексттің музейтану терминологиясына енуі болды.

2009 жылғы сөздік

2009 жылы Мәскеуде Музейдің өзекті терминдері сөздігі жарық көрді.

Авторлар-құрастырушылар:

- тарих ғылымдарының кандидаты М. Е. Каулен, канд. тарих. Сундиев (РИК)
- тарих. ғылым. канд. И.В. Чувилова (РИК)
- канд. мәдени. О. Е. Черкаева(РИК)
- канд. философ. ғылым М.В. Борисова (РИК)
- канд. архит. Л.П. Хаханова

Редакторлар:

Л.С. Глебова, М.Н. Тимофейчук

Музей саласындағы заңнамамен және басқарумен байланысты анықтамалар қазіргі заманғы музей тәжірибесі үшін өте өзекті болып табылады. Бұл ұғымдардың едәуір бөлігі заңнамалық актілерде қолданылады; сөздікте музей практикасы контексінде оларды анықтауға алғашқы әрекет жасалды. Жұмыстың келесі кезеңі осы ұғымдарды ғылыми категориялар деңгейіне шығару болады. Авторлар бұл ұғымдарды Л.И. Скрипкина мақаласымен алдын-ала болжай отырып, бөлек блокқа бөліп, жариялауды орынды деп санады.

Сөздіктің құрылымы

Алфавиттік принцип

Сөздік алфавиттік принцип бойынша құрылған

Қысқа мақалалар

Ұсынылған сөздік мақалалар қысқа болуы мүмкін, оған тек анықтама ғана кіреді

Тарихи мәліметтер

Шетелдік немесе ресейлік музеологтар ғылыми айналымға енгізген, бірақ Ресейдің музей тәжірибесінде әлі қалыптаспаған терминдерге арналған жеке мақалаларда олардың пайда болу тарихы мен авторы туралы қысқаша мәліметтер келтірілген

Инверсия

Екі сөзден тұратын терминдердің бір бөлігі, егер терминнің негізгі мағынасы зат есім болса, инверсиямен беріледі

Сілтемелер

Мақалалардың тақырыптық циклдерінің ішіндегі өзара байланыстарға жәрдемдесетін және пайдаланушыға қандай да бір құбылыс туралы неғұрлым толық және жан-жақты түсінік алуға мүмкіндік беретін сілтемелер жүйесі қолданылады; сілтемелер негізінен ұғымның мәнін ашатын терминдерге және үлкен ақпараттық материалды қамтитын мақалаларға беріледі

Айқас сілтемелер

Сөздіктің негізгі және қосымша бөліктері арасында қолдануға ыңғайлы болу үшін мақалаларға өзара байланысты айқас сілтемелер қолданылады, яғни сілтемелер сөздіктің екі бөлігінің материалы бір тұтас ретінде ескеріле отырып беріледі

2004 жылғы сөздік

2004 жылы «Музейлердің қысқаша сөздігі» Томск мемлекеттік педагогикалық университетінің оқу-әдістемелік кеңесінің шешімімен басылды. (педагогикалық университеттердің тарих факультеттерінің студенттері үшін "тарихи өлкетану және музейтану" мамандығы бойынша).

Сөздікте музей тәжірибесінде қолданылатын негізгі музей терминдері бар. Сондай - ақ, қазіргі заманғы музей лексикасына енген кейбір шетелдік терминдер келтірілген. Музей аумақтары алфавиттік ретпен берілген.

Бақылау сұрақтары:

1. Музейтану ғылымындағы терминология дегеніміз не?
2. Термин мен ұғымның айырмашылығы неде?
3. Музей ғылымында терминологиялық жүйенің маңызы қандай?
4. Музейтанудың негізгі категорияларын атаңыз.
5. Ғылыми терминдердің қалыптасу жолдары қандай?

Әдебиеттер тізімі:

- Шулепова Э.А. Основы музееведения. М., 2005.
- Заболотная И.В., Музееведение. М. 1994.
- Юренева Т.Ю. Музееведение. М., 2006.
- Словарь музейных терминов: Сборник научных трудов. М., 2010.
- Словарь актуальных музейных терминов. М., 2009.
- Словарь музейных терминов. Красноярск, 2013.